STEUN HET
ANDERE NIEUWS
AK ABONNEER OF DONEER

“Grond is net als lucht en water: het is van ons allemaal”

Een hectare Nederlandse landbouwgrond kostte begin 2026 gemiddeld 101.700 euro, ruim 60 procent meer dan in 2016. Vooral voor boeren dreigt grond onbetaalbaar te worden, in een tijd dat woningbouwontwikkelaars, industrie, datacenters en energieprojecten op de schaarse hectares azen. De Andere Krant sprak met vijf burgerinitiatieven die grond uit de handel willen halen, omdat het geen handelsgoed, maar “van ons allemaal” is.

Sjoukje Dijkstra

Nederland telt bijna 1,8 miljoen hectare (100 x 100 meter) landbouwgrond, ruim de helft van het Nederlandse landoppervlak. Van die grond was in 2024 ongeveer 1,04 miljoen hectare, oftewel 58 procent, eigendom van de gebruiker zelf. Nog eens circa 450.000 hectare werd gepacht: verhuurd voor de landbouw. Naast de gebruikers zelf, is de overheid een grote speler op de grondmarkt. Eind 2023 hadden rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en andere overheidsorganisaties samen ruim 190.000 hectare landbouwgrond in bezit, zo’n 11 procent van het totaal, dat vaak in de handel belandt. Eline van de Veen van Grond van Bestaan vindt dat een probleem. “Als je gaat handelen met grond, krijg je marktwerking en zie je wat er met de prijzen gebeurt. Grond zou helemaal niet in het financiële systeem moeten zitten. Natuurlijk moet je afspraken maken over wie de grond gebruikt, maar je hoeft grond niet via verkoop toe te delen.”

“Natuurlijk moet je afspraken maken over wie de grond gebruikt, maar je hoeft grond niet via verkoop toe te delen”

Voedselkwaliteit

Auteur Rineke Dijkinga schrijft al zo’n 25 jaar over voedingsgeneeskunde en kwam gaandeweg tot de conclusie dat de kwaliteit van ons voedsel niet op het bord begint, maar in de bodem. Zij kocht in het Groningse Sellingen met haar man Jan Dommerholt in 2017 2,4 hectare landbouwgrond, betaald van de verkoop van haar boeken, destijds voor 35.000 euro per hectare. Inmiddels levert dezelfde grond volgens Dijkinga al 120.000 euro per hectare op, als ze het in de verkoop zou doen. Dit jaar zag ze zelfs landbouwgrond voor 215.000 euro per hectare van eigenaar wisselen. Op hun Heerlijk Westerwolds Land werken zij en haar man bewust aan bodemkwaliteit, biodiversiteit en gezonde voeding. “Grond is gewoon letterlijk en figuurlijk de bodem onder ons totale bestaan”, aldus Dijkinga. “Hoe kan het dat we dat gewoon in de economische mallemolen hebben gestopt?” Voor boeren heeft die economische werkelijkheid directe gevolgen. Wie grond tegen steeds hogere prijzen moet kopen of pachten, moet die kosten ergens terugverdienen. “Hoe moet een boer in godsnaam boeren op grond die zo duur is? Daar kan een boer alleen nog maar goudstaven op verbouwen.”

Geen bestrijdingsmiddelen, geen kunstmest

Kees van Biert, voorzitter van BD Grondbeheer, zag de verhouding tussen grond en boerenbedrijf in zijn eigen familie veranderen. Hij groeide op de keuterboerderij van zijn ouders op. Zijn vader kon volgens hem destijds met zes hectare een gezin onderhouden op het Flakkeese platteland. “Sterker nog, daar konden twee gezinnen van leven. En in de tijd van mijn opa drie.” Door de mechanisering en schaalvergroting konden boeren steeds meer hectares bewerken en meer voor grond betalen. BD Grondbeheer heeft als doel de financiële druk juist van de grond af te halen, door ervoor te zorgen dat er geen schuld meer op de grond rust. “Eigenlijk zou je grond weer vrij moeten maken. Dan kun je niet door de bank gedwongen worden naar een hoge pacht te gaan.” De stichting stelt de grond tegen een gereduceerd tarief beschikbaar aan boeren. Daarbij gelden twee harde voorwaarden die BD Grondbeheer stelt: geen bestrijdingsmiddelen en geen kunstmest. Voor het overige wil Van Biert de bedrijfsvoering aan de boer laten. “De boer is degene die bepaalt wat er op zijn bedrijf moet gebeuren.”

Nalatenschap

Dijkinga heeft nagedacht wat er met haar Heerlijk Westerwolds Land moet gebeuren als zij en haar man er niet meer zijn. “Als Jan en ik morgen dood neervallen, dan zou onze grond normaal gesproken verkocht worden en gaat die mee in de winst en de speculatie”, stelt zij. Alles wat opgebouwd is, zou dan snel kunnen verdwijnen. “Dat wordt gewoon weer een mais- of een lelieakker.” Dijkinga en Dommerholt werken daarom samen met de Iona Stichting. Via Fonds ECOIST wordt geld ingezameld om Heerlijk Westerwolds Land tegen de oorspronkelijke boekwaarde over te dragen aan Iona Vrijgoed. Daarmee wordt de grond blijvend aan verkoop onttrokken. “Die grond kan na ons nooit meer verkocht worden”, zegt Dijkinga. “Echt voor de eeuwigheid.”

De Iona Stichting krijgt al langer huizen, grond en ander vastgoed geschonken of nagelaten. Robert Viëtor, directeur van de Iona Stichting, werkt er inmiddels vijf jaar en komt oorspronkelijk uit het onderwijs. Hij omschrijft Iona als een stichting die zich breed richt op sociale vernieuwing. Lange tijd verkocht Iona zulke bezittingen om met de opbrengst projecten en initiatieven te steunen. Een aantal jaar geleden kreeg de stichting een plek met een kleine biologisch-dynamische tuin uit een nalatenschap. Toen niet direct een nieuwe bestemming werd gevonden, werd de tuin verkocht. Viëtor: “Vervolgens is die plek eigenlijk een speculatieplek geworden. Het terrein werd kaalgeslagen, het oude huisje verdween en de grond bleef braak liggen. Dat vonden we verschrikkelijk. We dachten: dit klopt helemaal niet met onze doelstellingen. Hier hebben we echt een fout gemaakt.” Iona koos daarna voor een andere koers: niet verkopen, maar behouden. Een jaar later kreeg de stichting opnieuw een huis nagelaten, ditmaal midden in het bos. De wens van de voormalige bewoonster was dat het een plek zou worden waar mensen konden herstellen. De stichting koos bewust een andere weg. Voortaan wil Iona zulke plekken behouden en niet meer verkopen. Voor Viëtor is dat wat ‘vrijmaken’ betekent. “Je haalt het uit de handel, zodat er geen prikkel meer kan zijn van: het zou veel geld kunnen opleveren.” De manier van werken kreeg binnen de stichting de naam Iona Vrijgoed: plekken waar ruimte is voor activiteiten die maatschappelijk waardevol zijn, zonder dat ze voortdurend geld hoeven op te leveren.

“Die grond kan na ons nooit meer verkocht worden. Echt voor de eeuwigheid.”

Regeneratief

Lenteland kocht inmiddels acht boerderijen, waarvan er zeven in bedrijf zijn. Vooral voor jonge boeren zonder familiegrond, die de grondprijzen niet kunnen opbrengen. “Dan zit je als jonge landbouwer echt met je handen in het

STEUN HET
ANDERE NIEUWS
AK ABONNEER OF DONEER

haar. Lenteland koopt complete, vaak nog gangbare boerenbedrijven en zoekt ondernemers die daar regeneratief willen boeren. Dat betekent dat je de grond moet herstellen, maar je hebt ook een gangbaar bedrijf waar je allerlei functies aan toe moet voegen om er een economisch veerkrachtig bedrijf van te maken en het open te kunnen stellen voor het publiek — ook met niet-agrarische bedrijfstakken zodat mensen de positieve impact van deze toekomstbestendige landbouw zelf kunnen ervaren", aldus Eline Veninga van Lenteland.

Zo'n omschakeling duurt volgens haar minimaal vijf tot zeven jaar. Boeren krijgen een basisinkomen, delen mee in de winst en kunnen op de boerderij wonen. De boerderijen worden in principe niet meer verkocht. "Wij speculeren niet. Het is niet een investering om er later financieel beter van te worden. Uiteindelijk zou ik onszelf het liefst overbodig maken", zegt Veninga. "Dit is natuurlijk wel echt iets waar de overheid nu eens een keer voor over de brug moet komen. Ik zie veel meer gangbare boeren die de overstap zouden willen maken, maar zich niet gesteund voelen hierin. Zij zitten helemaal klem. We hebben meer boeren nodig, niet minder."

Veranderen van een systeem

Voormalig persvoorlichter bij de provincie Gelderland, Petra Borsboom, zet zich sinds haar pensioen als vrijwilliger in voor Land van Ons. Bij de coöperatie die met geld van burgers landbouwgrond koopt en verpacht voor natuurvriendelijke landbouw sprak vooral de praktische aanpak haar aan. "Je hebt een overheid en die moet zeker heel veel doen. Maar wij kunnen ook als burger zeggen: oké, we gaan zelf aan de slag." Bijna 32.000 deelnemers brengen inmiddels geld bijeen waarmee Land van Ons landbouwgrond koopt. Daarnaast zijn zo'n 400 vrijwilligers actief. "Als ik werk voor Land van Ons, dan heb ik het gevoel dat ik echt bijdraag aan het veranderen van een systeem. Dat wil ik niet meer op het niveau van: ik ga praten aan een klimaattafel of weer tegen mensen zeggen: zie je niet dat de biodiversiteit achteruitgaat? Het zijn misschien druppels op een gloeiende plaat, maar het kunnen ook grote druppels worden." Eigendom is daarbij voor haar cruciaal. "Dan kun

> *"Misschien druppels op een gloeiende plaat, maar het kunnen ook grote druppels worden"*

je echt zelf de regels maken. Wat willen wij op dat land doen?" Ook Veninga verwacht niet dat één organisatie of één model het antwoord wordt. "Laat duizend bloemen bloeien", zegt ze. "Oftewel: laat verschillende initiatieven naast elkaar groeien, ieder met hun eigen aanpak en doelgroep."

Leefbare aarde

BD Grondbeheer heeft inmiddels ongeveer 600 hectare in beheer bij 32 boeren. Voorzitter Kees van Biert weet dat "600 hectare is niks. Het is natuurlijk een fractie." Maar het is wel een eerste aanzet tot een verandering die moet leiden tot een beter leefbare aarde. Hij verwacht dat zijn stichting gestaag blijft groeien. "Het zal niet het verschil gaan maken de eerste twintig jaar."

Van Biert fantaseerde ooit over een spaaractie voor grond. "Toen dacht ik altijd: wat zou het mooi zijn als Albert Heijn zei: met de zegeltjes gaan we voor grond sparen." Het plan kwam nooit verder dan zijn hoofd. "Misschien komt het er nog eens van. Het begint wel bij de klanten die in de supermarkt komen! Als je mij vraagt: wat kun je nu zelf doen? Dan zeg ik: Koop biologisch, biodynamisch of nog persoonlijker: direct bij de boer! Gronden weer gemeengoed maken kan alleen met een actieve gemeenschap. Bij Grond van Bestaan kunnen klanten zich organiseren en samen de grond vrijkopen voor hun 'eigen' tuinderij of boerderij."

Veninga van Lenteland stelt ook dat de verandering van individuen moet komen. "Bij ons kun je certificaten kopen en zo mede-eigenaar worden van een boerderij, maar dat hoeft niet. Ze kunnen ook klant, vrijwilliger of groente-abonnementhouder worden. Wij willen juist dat iedereen op zijn of haar manier mee kan doen en dat dat niet afhankelijk is van de tijd die je hebt of hoe groot je portemonnee is."

Bij Land van Ons kan iemand voor 30 euro per jaar deelnemer worden en daarna zelf bepalen hoeveel geld hij daarnaast wil inleggen. "Je kapitaal kan heel klein of heel groot zijn. De een legt 50 euro per jaar in en de ander 5000. Je kunt dus naar draagkracht bijdragen", zegt Borsboom. "Geen geld over, maar wel tijd? Ook dat kan. Je kunt zeggen: ik word heel actief als vrijwilliger op een van de boerderijen bij mij in de buurt of in het landelijk team."

Wie wél grond, een huis of vermogen bezit, heeft nog een mogelijkheid. Iona kreeg dergelijke bezittingen al vaker geschonken of nagelaten en kiest er inmiddels voor bijzondere plekken niet meer te verkopen. Ook rond Fonds ECOIST gebeurt dat. Drie mensen hebben volgens Rineke Dijkinga aangegeven hun bezit na hun overlijden aan het fonds te willen nalaten. "Bij onze stichting kun je al vanaf vijf of tien euro een donatie doen." Zelf gaf ze haar kleinkind een aantal vierkante meters grond via Land van Ons bij de geboorte. "Geef geen verjaardagscadeau, maar geef grond. Er zijn zoveel manieren om deel te nemen. De waarde zit niet in wat de grond op de markt kan opleveren. Het rendement is dat wij de aarde leefbaar houden voor de mensen die na ons komen en het leefbaar houden voor boeren en alles wat leeft." ■

Vijf verschillende modellen om grond uit de handel te halen

Land van Ons
Coöperatie die met geld van burgers landbouwgrond koopt en verpacht voor natuurvriendelijke landbouw.
Omvang: 308 hectare over 30 percelen waarop divers geboerd wordt — van melkveehouderij tot akkerbouw en voedselbos.

BD Grondbeheer
Koopt landbouwgrond en maakt die stap voor stap schuldenvrij voor biologische en biologisch-dynamische boeren.
Omvang: circa 610 hectare in beheer bij 35 boeren, nog niet alles is volledig vrijgemaakt.

Grond van Bestaan
Brengt landbouwgrond in gemeenschappelijk eigenaarschap en haalt die daarmee uit de handel en het financiële systeem.
Omvang: 5,5 hectare vrijgemaakt en 13,5 ha in proces van vrijmaken samen in beheer bij vijf gemeenschappen.

Lenteland
Koopt complete boerenbedrijven, brengt die onder in lokale coöperaties, bouwt die om tot regeneratieve gemeenschapsboerderijen die in principe niet meer worden verkocht en waar mensen mede-eigenaar van kunnen worden.
Omvang: 143 hectare; zeven boerderijen operationeel en een achtste aangekocht.

Iona Vrijgoed
Beheert geschonken, nagelaten of overgedragen grond en vastgoed met de belofte deze plekken niet opnieuw te verkopen. Heerlijk Westerwolds Land van Rineke Dijkinga en Jan Dommerholt is in het proces om hier te worden ondergebracht.
Omvang: Een groeiend netwerk van vrijplaatsen; exacte hectares worden niet gecommuniceerd, omdat de focus ligt op vastgoed en gemeenschappen (Heerlijk Westerwolds Land beslaat 2,4 hectare).

RYPKE ZEILMAKER

"Centrale Bankiers zijn landverraders"

Onlangs stuitte ik op The Peter McCormack Show, een podcast van een Britse ex-rapper die in de betreffende aflevering professor Richard Werner interviewt. Werner is een mainstream economisch wetenschapper die openlijk zegt wat je eerder alleen bij door de mainstreammedia als 'complotdenkers' betitelde mensen en kanalen zou horen. Maar Werner is gewoon professor aan de Universiteit van Winchester. De econoom wordt beschouwd als de uitvinder van de term *quantative easing*: het bijdrukken van geld door centrale banken in crisistijd.

Centrale Banken 'maken' dan extra geld in de economie, door voor duizenden miljarden euro's staatsobligaties op te kopen van landen met hoge schulden. Ze scheppen dan dus geld 'uit het niets', want de centrale bank 'koopt' die schuldpapieren door geld bij te drukken. De beleggers in schuldpapieren van landen worden zo gerustgesteld, omdat staatsschuld weer een veilige belegging wordt. Want centrale bankiers kopen de meest risicovolle schuldpapieren op. Daardoor durft 'de financiële markt' dan weer nieuwe schuldpapieren van landen op te kopen. En die landen kunnen dan weer hogere schulden aangaan voor oorlogen en de 'strijd tegen klimaatverandering'.

De banken die als eerste dat bijgedrukte geld krijgen, kunnen daar vastgoed van kopen. Maar de spaarzame burgers die achter in de rij staan, vangen de bijbehorende geldontwaarding op. En ze moeten via alsmaar stijgende belastingen de groeiende schulden van hun land dokken. Ze betalen dus voor de rente over die schulden, die weer schone winst is voor het mondiale geldwezen. Mede daarom — en dankzij klimaatbeleid — levert een half boodschappenkarretje bij de Jumbo je een schok bij de kassa: Honderd euro?! Alleen hamburgers waar ze — vanwege 'het klimaat' — het vleesgehalte 20 procent verlaagden, verkopen ze via stuntprijzen.

Werner noemt de centrale bankiers van landen letterlijk "landverraders". Omdat zij door hun ingrijpen in de economie meer de belangen van globalisten dienen, een financiële klasse, en niet van de inwoners van de landen waarvoor ze werken. Hij noemt ze nog net geen 'cabal', maar het komt er dichtbij. Hij legt uit dat financiële 'crises' vaak gefabriceerd zijn, als 'kans' om juist politieke ingrepen af te dwingen. De Wereldbank noemde de financiële crises van 2008 letterlijk een *window of opportunity*.

Dat centrale bankiers en hun overlords 2008 aangrepen om klimaatpolitiek voor eigen voordeel te misbruiken is een conclusie van eigen onderzoek van Werner. Dat gaat over de handelswijze van centrale bankiers als Mark Carney, de huidig premier Canada. En van 'onze' eigen Klaas Knot als Carneys opvolgend voorzitter van een groen bankiersnetwerk. Werner vertelt ook, dat je niet moet kijken naar wat economen van centrale banken zéggen, maar naar hun acties — dat die hun ware intenties verraden. Werners academische term daarvoor is *revealed preference*.

> *De banken die als eerste dat bijgedrukte geld krijgen, kunnen daar vastgoed van kopen*

Dat zeg ik ook al jaren: consequenties verraden intenties. Het verschil met ondergetekende is dat Werner een professor is, die ook bij de Japanse regering op de thee kwam. Hij kan dus met academische autoriteit beschrijven wat wij 'wappies' met ons gezonde verstand en degelijk onderzoek ook ontdekken. Je hebt die mensen met dure titels nodig, vóór een verhaal mainstream wordt. Omdat 'autoriteit' bij de gangbare journalistiek het waarheidsgehalte dicteert.

Hoe vaak opent een gangbare krant immers niet met 'wetenschappers zeggen'. Niet omdat wat zij zeggen beslist waar is en wat wij ontdékken niet. Maar omdat de titel 'prof. dr.' meer gezag krijgt toebedeeld... Werner laat eigenlijk zien dat de gemiddelde 'complotdenker' meer waarheid verkondigt kan dan de meeste economen. Hij vertelt hoe centrale bankiers leunen op economische theorie die alleen in theorie werkt, zonder dat deze ooit empirisch was getoetst. Werner was in 2014 de eerste econoom die dat deed. Hij leende zelf geld bij een Duitse bank en controleerde precies of de bank bij het verstrekken van de lening geld overboekte van andere rekeningen (intern of extern), of dat het geld nieuw werd aangemaakt. Dat laatste bleek het geval, onthulde hij in het wetenschappelijke artikel *Can banks individually create money out of nothing? — The theories and the empirical evidence*.

Zulke openbaringen vinden nog vaak plaats voor 'alternatieve' kanalen buiten het mainstream nieuws. Maar die hebben in korte tijd al zoveel kijkers, dat ze de oude media in bereik overvleugelen. Binnen vijf dagen keken al achthonderdduizend mensen naar dit filmpje met de titel *The Greatest Fraud in Human History*. Een groot deel van de bevolking is dankzij zulke alternatieve media al slimmer dan menig 'kwaliteitsjournalist' of academicus. Of ik nu een bootkapitein in Frankrijk spreek, of de ketelmonteur hier in Langweer, ze staan allemaal al aan 'onze' kant. Vroeg of laat vertaalt die omkering van onderstroom tot mainstream zich in een aardverschuiving. ■